

ŠPELA LEDINEK LOZEJ*

OB PETDESETLETNICI ORLOVE TERENSKE EKIPE ETNOGRAFSKEGA MUZEJA NA VIPAVSKEM: PREGLED GRADIVA O STAVBARSTVU IN BIVALNI KULTURI

IZVLEČEK

Prispevek predstavi petnajsto Orlovo terensko ekipo Etnografskega muzeja na Vipavskem leta 1958. Pozornost je namenjena gradivu o stavbarstvu in bivalni kulturi ter ovrednotenju pomena terenskih ekip za razvoj raziskav stavbarstva in stanovanjske kulture ter etnološke vede na Slovenskem.

Ključne besede

Orlove terenske ekipe, Vipavska dolina, stavbarstvo, bivalna kultura

ABSTRACT

The article presents the fifteenth Orel's fieldwork team of Slovene Ethnographic Museum in 1958. It focuses on material of architecture and dwelling culture and its value for development of research of architecture and dwelling culture and of ethnology in Slovenia.

Key words

Orel's fieldwork team, the Vipava Valley, architecture, dwelling culture

V prihajajočem letu bo minilo petdeset let, od kar je na Vipavskem zbirala etnološko gradivo terenska ekipa Etnografskega muzeja¹ pod vodstvom tedanjega ravnatelja Borisa Orla. Delo terenskih ekip je izrednega pomena za etnološko muzeologijo, kot tudi za vedo kot celoto; z njimi se je začelo novo poglavje v razvoju etnološke vede na Slovenskem, »*prvič so bili namreč zaobjeti vsi pojavi materialne, socialne in duhovne kulture določenega geografskega območja po tedaj uveljavljeni sistematiki*« (Simikič 1983: 466). Gradivo so načrtno zbirali, zapisovali, fotografirali in risali (prav tam). Izbrana so bila predvsem tista območja Slovenije, ki so bila do tedaj v Etnografskem muzeju slabo zastopana, kar sta bili Dolenjska in spričo zgodovin-

skih okoliščin predvsem Primorska. Na Primorskem so gradivo zbirali v okolici Marezige, Dekanov, Kobarida in Breginja, v Trenti, Brdih, na Cerkljanskem, v Brkinih, na Vipavskem ter v okolici Črnega Vrha in na Vojskem.² Dasiravno prvotni cilj, da bi bila postopoma sistematično raziskana ljudska kultura celotnega slovenskega ozemlja, ni bil dosežen, je zbrano gradivo zelo pomembno, saj tvori enega izmed osnovnih fondov Slovenskega etnografskega muzeja, »*fond, iz katerega muzej pri svojem delu vseskozi črpa gradivo*« (Simikič 1983: 466). Gradivo terenskih ekip je bilo na razpolago za potrebe etnoloških zbirk regionalnih muzejev, na območju tedanjega Okrajnega

² Časovno so se terenske ekipe zvrstile takole: Šentjurij – Škocjan – Turjak (1. 8.–15. 9. 1948), Šmarje-Sap – Polica (1. 8.–5. 9. 1949), Dekani (15. 9.–25. 10. 1949), Marezige (1. 7.–30. 7. 1950), Šentvid pri Stični (15. 8.–15. 9. 1950), Kobarid (3. 7.–3. 8. 1951), Mokronog (1. 10.–30. 10. 1951), Trenta – Bovec (1. 7.–31. 7. 1952), Šentjernej (15. 8.–13. 9. 1952), Brda (30. 7.–31. 8. 1953), Cerkljansko (30. 7.–1. 9. 1954), Brkini (1. 8.–31. 8. 1955), Kostanjevica (1. 8.–28. 8. 1956), Žužemberk (1. 8.–28. 8. 1958), Vipava (1. 8.–28. 8. 1958), Črni Vrh – Vojsko (1. 8.–28. 8. 1959), Rašica – Velike Lašče (1. 8.–29. 8. 1960), Šentrupert (1. 8.–30. 8. 1961). Po Orlovi nenadni smrti leta 1962 se je način sistematičnega, strnjenegega terenskega dela skupine strokovnjakov nadaljeval do začetka osemdesetih let: Loška dolina (1. 8.–15. 8. 1962), Vitanje (1. 7.–14. 7. 1963), Škocjan (1964), Drašiči (1965), Mačkovlje (1967), Repen (1968), Idrija (1969), Gorenjska (1970), Prekmurje – Pomurje – Obsotelje (1971), Jeruzalemske Gorice (1972), Prlekija (1973–1979), Idrija (1976), Posotelje (1977), Postojnsko – Pivško (1979–1982) (SEM, Dokumentacija). Podrobnejšo predstavitev sodelavcev Orlovih terenskih ekip gl. Simikič (1983: 467–469).

ljudskega odbora Gorica za potrebe Tolminskega muzeja, Goriškega muzeja in Mestnega muzeja Idrija.³ Pri rabi zbranega gradiva v strokovne in znanstvenoraziskovalne namene velja upoštevati dejstvo, da je bila pozornost sodelavcev Orlovih terenskih ekip v skladu s tedanjo večinsko zbirateljsko usmeritvijo stroke v pretežni meri namenjena iskanju prežitkov, ostalin (pol)preteklega načina življenja, ne pa dokumentiranju dejanskega stanja,⁴ kar pa seveda ne vpliva na pomen zbranega gradiva.

Na Vipavskem so sodelavci petnajste terenske ekipe zbirali gradivo od 1. do 28. avgusta 1958. Po takratni delitvi so področje materialne kulture pokri-

³ Muzej za Tolminsko, Okrajni muzej in arhiv v Novi Gorici ter Mestni muzej Idrija naj bi Etnografski muzej zaprosili za pomoč pri zbiranju predmetov in raziskovanju terena. Osmo terenska ekipa v Trenti je tako leta 1952 zbrala za Muzej za Tolminsko kar 162 predmetov; na odločitev, da je šla deseta ekipa leta 1953 v Brda, je vplivala prošnja Okrajnega muzeja in arhiva v Novi Gorici; šestnajsta ekipa v Črnem Vrhu in okolici ter na Vojskem leta 1959 pa je bila organizirana kot pomoč vzpostavitve etnološkega oddelka Mestnega muzeja Idrija (Simikič 1983: 470). Kopije risb, fotografij in nekaterih terenskih zapisov kobariško-breginjnske, trentarske, briške, cerkljanske, vipavske in idrijske ekipe je etnologinja Inga Miklavčič-Brezigar, kustosinja v Goriškem muzeju, pridobila za potrebe dokumentacije Goriškega muzeja (Miklavčič-Brezigar, 12. 11. 2007).

⁴ Tega se je zavedala tudi dolgoletna sodelavka Orlovih terenskih ekip Fanči Šarf: »*Vedela sem, da je podoba, ki jo opisujejo terenske ekipe zavajajoča, kajti skušali smo beležiti izumirajoči svet, veliko manj pa smo se posvečali dejanskemu stanju. Dokumentarno gradivo, predvsem fotografije in risbe, ne dajejo dejanske slike, ampak tisto, kar je ostalo pred propadom*« (Šarf, 7. 11. 2006).

* univ. dipl. etnologinja in kulturna antropologinja ter prof. umetnostne zgodovine, Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, e-pošta: spela.ledinek@zrc-sazu.si

¹ Od 1964 Slovenski etnografski muzej (SEM).

vali Boris Orel, Fanči Šarf, Pavla Štrukelj in Marija Jagodic, socialne kulture Samo Pahor in duhovne kulture Milko Matičetov ter Marija Jagodic.⁵ Kot risarji so sodelovali Ivan Romih, Tine Bizjak in Sibila Nekrep. V štirih tednih zbiranja in dokumentiranja so napisali 17 zvezkov terenskih zapiskov, posneli 476 fotografij, narisali 351 prostoročnih risb, tehnično dokumentirali 15 stavb ter zbrali 35 muzejskih predmetov (Simikič 1983: 468–469).

V nadaljevanju prispevka bo pozornost namenjena predvsem predstavitvi in ovrednotenju zbranega gradiva o stavbarstvu in stanovanjski oziroma bivalni kulturi, ki ga je avtorica pričujočega prispevka pregledala v okviru raziskave stanovanjske kulture v Vipavski dolini.⁶ Stavbarstvo in bivalno kulturo je na terenu dokumentirala kustosinja Etnografskega muzeja in dolgoletna sodelavka terenskih ekip Fanči Šarf, nekatere zanimive podatke pa najdemo tudi v terenskih zapiskih in fotografskem opusu drugih sodelavcev.⁷ Svoja opažanja ter informacije, pridobljene v pogovorih z ljudmi, je Šarfova v povzetkih vestno in čitljivo, po potrebi celo opremljene s prepro-

stimu toda nazornimi skicami, beležila v terenska zvezka (SEM, TZ, Teren 15, 5 in 6). Po dogovoru je značilne stavbe skicirala, izmerila in kasneje v merilu narisala tehnična risarka Sibila Nekrep; tehnično je dokumentirala 15 stavb, od tega 34 tlorisov, 32 fasad, 3 situacije in 6 detajlov, v Budanjah, na Erzeltu, Gočah, Gradišču, v Lozicah, Orehovici, Sanaboru, na Slapu, v Vrhpolju in na Zemonu. Prostoročne risbe stavb, notranje opreme in posameznih predmetov pa sta prispevala risarja Tine Bizjak in Ivan Romih (SEM, Šarf, Poročilo: 9; SEM, Zbirka, Teren 15). Stavbe in interjerje je Šarfova tudi fotografsko dokumentirala; v Slovenskem etnografskem muzeju hranijo 154 njenih fotografskih posnetkov (SEM, Fototeka, Teren 15). Predmeti, ki jih je zbrala na terenu, so zabeleženi v muzejski knjigi prihodov.

Fanči Šarf je pri zbiranju gradiva o stavbarstvu in bivalni kulturi obiskala sledeča vipavska naselja: Budanje, Dolgo Poljano, Goče, Gradišče, Lozice, Lože, Manče, Orehovico, Tabor, Podbreg, Podgrič, Podnanos (Šentvid), Podrago, Sanabor, Slap, Vipavo, Vrhpolje in Zemono. Pozornost je namenjala predvsem dokumentiranju oblik, sestavnih delov in členitev domačij, posameznih arhitekturnih elementov, notranje členitve stavb ter notranje opreme, kot tudi s stavbarstvom in stanovanjsko kulturo povezanih obrti – zidarstva, kamnarstva, kamnoseštva, apnarstva, opekarstva in mizarstva. Navajam raziskovalkin zapis ob pogovoru s takrat enainpetdesetletnim zidarjem Alojzom Furlanom iz Slapa, s čimer želim ponazoriti ilustrativnost, nazornost in (iz)povednost dokumentarnega gradiva izpred pol stoletja, tehnični neopremljenosti zbirateljev navkljub:

»Najboljši kamen za zidavo je 'jeplen', ta je bolj sub. Dobijo ga največ v Vipavi v kamnolomu ('pruštu') pri gradu. Kamen morajo 'šrotat' (mora narediti luknjo, nato 'zagogjzdo' in odcepiiti). Kamen 'zrijejo' ven, 'gremo kamenje rit'. [...] Doma kamen obdelajo s 'kladvom' in s 'špico', 'macolo' in 'škerpelom'. Doma morajo pripraviti še 'japno'. Kuhali so ga 'na Gori' (na Nanosu).

Doma apno gasijo. Treba je še 'peske'. Tega kopljejo na Gradišču ali pa ga lovijo na cestah. Ob strani ceste naredi 'jaško' (jamo) in ko pride nalin, nanese pesek v jamo. 'Jaško' naredijo navadno ob cesti, kjer je ta nagnjena. 'Šoder' (debel pesek) so nekoč dobivali v vodi Beli, sedaj pa ga kopljejo v Žapužab (Ajdovščina). 'Šoder', ki ga delajo z 'mašinami' (pri Razdrtem) ni tako dober, ker ima vlago. Pesek presejejo 'na tanko'. Mivke ne rabijo, ker je ni. [...] Delo: najprej je treba skopati 'fondo' (za temelje). Potem pridejo zidarji in začnejo delat. 'Fondo' skoplje gospodar sam. Nekoč so 'požegnali' prvi kamen, ki so ga 'deli' v 'fondo' in ponekod položili nanj nekaj kovancev ('soudou'). To se sedaj že zelo redko zgodi. Pripovedovalec je to zadnjikrat videl l. 1925 na Gradišču. Tu in tam pa se to še sedaj zgodi. Zida se s kamni in 'mauto' (apno, voda in pesek). 'Mauto' nosijo v pločevinastih 'štenakih' (vedrih). [...] Vogalni kamen je 'vogal', kamen ob njem pa je 'retnik'. Polagajo kamen do kamna (vmes malta) do odprtine za okno ali vrata. Kamen na robu odprtine je 'špaleta'. Več 'špalet' (ena vrh druge) tvori 'māceto' (to je navpična ravna vrsta kamnov, ob katere se nasloni okenski ali vratni okvir). Pri starih hišah so okenski okvir tvorili stolpičasto obdelani kamni. Pri takih oknih so stranski navpični okenski kamen imenovali 'vajngar', zgornji vodoravni pa je bil 'goranc'. Skoraj vse starejše hiše pa pri okenski odprtini zgoraj niso imele kamna pač pa lesen tramič, imenovan 'prekvačar', tudi 'preloga'. Sedaj delajo to preklado iz cementa. [...] Tu delajo tudi strebo zidarji. Les pripravijo tesarji. Revnejši gospodarji, ki niso imeli dovolj lesa, so delali ostreže 'na inderole', premožnejši pa 'na šperovce'. [...] Na 'šperovce' nabijejo 'žagance' (deske). Na deske polagajo opeko ('korce'), še prej pa pod korce denejo 'mauto', da 'korce' drži. Če je stavba na burji, so 'korce' obložili s kamni. [...] Včasih niso delali po načrtih, samo po gospodarjevem naročilu. [...] Delavci so dobili pijačo, ko so dali v 'fondo' prvi kamen in ko so na ostreže položili vrhnji vodoravni tram 'sleme'. Ko je streha pokrita, pijejo 'likof'. Tedaj ('ko je fraj') denejo na dimnik ('rajfnik') ali na vrh strehe ('na špico') 'smrekco', opleteno s 'pantlci'. Zgrajeno stavbo 'dajo žegnat'. V 'štalo' ne sme priti živina dokler ni 'žegnana'. 'Gospodu' (župniku) pripravijo pojedino« (SEM, TZ, Teren 15, 5: 54–62).

⁵ Po ustanovitvi Inštituta za narodopisje pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti leta 1951 se je tako imenovana duhovna kultura raziskovala v okviru terenskega dela Inštituta, čeravno je inštitutski sodelavec Milko Matičetov še naprej sodeloval pri Orlovih terenskih ekipah; terenske ekipe Etnografskega muzeja so se od takrat dalje toliko bolj posvečale materialni kulturi, od tod tudi številčno neravnovesje v zastopanosti posamezne sekcije (prim. Simikič 1983: 470).

⁶ V okviru raziskovalnega usposabljanja na Inštitutu za slovensko narodopisje ZRC SAZU pod mentorstvom doc. dr. Maje Godina-Golija pripravlja avtorica na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete pri izr. prof. dr. Vitu Hazlerju doktorsko disertacijo z naslovom *Stanovanjska kultura v Vipavski dolini: etnološki vidik razvoja in pomena kuhinje v 20. stoletju*.

⁷ Npr. na fotografskih posnetkih krajine, naselij, posameznih stavb in interjerjev v fotografskem opusu Marije Jagodic in Borisa Orla (SEM, Fototeka, Teren 15).

Pri stanovanjski kulturi je pozornost Šarfove še posebej pritegnila kuhinja (*hiša*), predvsem nekatera takrat še obstoječa in delujoča odprta ognjišča (*gonišča*): »*Iskala sem odprta ognjišča, predvsem odprta ognjišča na tleh, katerih na Vipavskem nismo našli*« (Šarf, 6. 11. 2006). V podkrepitev navajam zapis po pogovoru z Jožetom Rasporjem in ogledu njegove domačije v Vrhpolju:

»Prostori: 'hiša' – vanjo se pride naravnost z dvorišča. Na tleh so 'škerli'. V 'hiši' je ognjišče, visoko 63 cm. Po širini zavzema $\frac{3}{4}$ prostora; $\frac{1}{4}$ pa zavzema svinjski kotel, ki je v kotu. Ognjišče, ki stoji danes, je bilo postavljeno leta 1929, prej je bilo ognjišče nekoliko večje in je imelo ob robu 'siv kamen'. Sedaj je ognjišče iz 'belega kamna', to se pravi 'rom' je iz 'belega kamna'. Na vogalu je 'stobor', ki drži 'gonišče'. Na sredi 'gonišča' so bile 'sive škrlti' (= iz sivega kamna). Nad ognjiščem je 'napa'. Na 'napi' so lonci. Na 'gonišču' so klopi (visoke 35 cm). Stare klopi so bile še nižje. Rekli so 'klopca' (v. 20 cm, dolž. 54, šir. 28 cm). Prostor nad ognjiščem je 'rajfnik' ('klobase denemo sušiti u rajfnik'). Na mestu, kjer je sedaj svinjski 'kotel', je bil do pred 50 leti nizke žganjarski 'kotel' (višina ognjišča). V židu med 'špajzom' in 'hišo' je 'pepeunik' (jama). Nad njim je v židu 'omara'. Na istem mestu je 'omara' tudi v 'špajzu'. V židu nad svinjskim kotlom je odprtina peč za peko kruba. Krub pa so nekoč pekli tudi na ognjišču 'pod figaro' (pločevinasto skledo). 'Pod figaro' so pekli krub posebno poleti. Na 'gonišču' je železen 'zlanik' in 'trinjes'. Včasih niso toliko rabili 'trinjesa', ker so imeli lončene 'kozice' na 3 nogah, opletene z 'dratom' (nosili Ribničani). Za pobirat pepel je 'žezju' (železna lopatica). Nekateri so imeli tudi meh za pihati v ogenj. 'Vareng' vise iz 'rajfnka'. Obešene so na les. tramu. Na 'varengab' visi 'kotel'. Na steni (nasproti) je sklednik. Ob skledniku je bil 'plehnat' žličnik (z luknjami). [...] Na ognjišču je še 'kamn', v katerem so tolkli 'kofe', 'popr', hren. Velike 'kamne' so imeli za shranjevanje masti in mesa. Stali so v 'špajzi' ali v 'bramu' (kleti). Stope so imeli lesene, podobne 'kamnu'. V njih so ročno stopali ječmen. Vodo so imeli v lesenih 'škapih' in 'kore' tudi lesen. [...] Tudi tu, v današnji 'hiši' do pred 50 leti ni bilo dimnika. Dim je šel skozi 'lino' v steni (žunanji). Ta lina je imela zunaj neko 'strehco' (škril)« (SEM, TZ, Teren 15, 5: 10–17).

Vzporedno s stavbarstvom in stanovanjsko kulturo je Fanči Šarf beležila tudi higienske razmere, način prehranjevanja in shranjevanja živil, socialne razmere, šege, pregovore in rekla ter ostale sestavine (pol)preteklega načina življenja. Terenska spoznanja je raziskovalka strnila v *Poročilu o delu v ekipi Etnografskega muzeja na Vipavskem od 1. do 28. 8. 1958*, spisanem teden dni po prihodu domov (5. 9. 1958). V poročilu, ki ima zavoljo izčrpnosti značaj elaborata, predstavi v prvem delu osnovne značilnosti vipavskega arhitekturnega fonda, razloge za te in vplive; posveti se tipologiji, strukturi, legi in gostoti vipavskih naselij. V nadaljevanju opiše vipavske domačije (*shote*) in njih sestavo, pri čemer je pozorna na socialne in razvojne razločke. Pri opisu glavne bivalne stavbe je poleg kritine, posameznih arhitekturnih členov (okna z *vajngarji*, zunanji hodnik *gajnk* ...) izmed prostorov še posebej izpostavljena kuhinja (*hiša*) z ognjiščem. Posveti se tudi gospodarskim poslojem in gradnji, v zadnjem delu pa notranji opreми (SEM, Šarf, Poročilo).

Eden izmed sadov – ne zgolj zbiranja gradiva na Vipavskem, temveč dolgoletnega sodelovanja Šarfove v Orlovih terenskih ekipah in njenega zanimanja za stanovanjsko kulturo – je gotovo sintetični prispevek *Vrste ognjišč na Slovenskem in njih današnje stanje*, objavljen leta 1964 v *Slovenskem etnografu*. Avtorica je v njem združila terenska spoznanja: izpostavila je ključno vlogo kuršiča pri oblikovanju prostora in razvoju stanovanjske stavbe ter sistematizirala ognjišča glede na njihovo obliko in razširjenost (Šarf 1964: 359–363), dokumentarno gradivo vipavske terenske ekipe ji je služilo pri obravnavi razvoja ognjišča tako imenovanega mediteranskega tipa. V prispevku je objavila tudi risbi Ivana Romiha in Tineta Bizjaka ter lastno fotografijo z vipavskega terena (Šarf 1964: 363–370). Terenske izkušnje je s pridom uporabila tudi pri pregledno-metodično naravnanih prispevkih o raziskovanju stanovanjske kulture (Šarf 1973, 1980)⁸ ter pri po-

glavju o stanovanjski opreми za vprašalnice *Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja* (Šarf 1976). Zbrano gradivo o vipavskem stavbarstvu in stanovanjski kulturi so kustosi Slovenskega etnografskega muzeja (kot tudi nekaterih drugih muzejskih institucij)⁹ koristili pri pripravi številnih razstav (na primer pri postavitvi stalne razstave *Med naravo in kulturo* in pri razstavi *Udomačena svetloba* (1996)) kot tudi v znanstvenoraziskovalne namene. Če omenim le nekatere: Irena Keršič je gradivo vipavske kot tudi ostalih terenskih ekip rabila pri *Orisu stanovanjske kulture slovenskega kmečkega prebivalstva v 19. stoletju*, objavljenem leta 1990 v *Slovenskem etnografu* (Keršič 1988–1990) in v prispevku o spremembah v stanovanjski strukturi primorskih hiš (Keršič 1998); konservatorica Andrejka Ščukovt je predstavitev razvoja ognjišč v *Kroniki* ilustrirala z risbami Tineta Bizjaka (Ščukovt 2007: 430); avtorici pričujočega prispevka pa služi kot prvovrstno primerjalno gradivo pri raziskavi sprememb stanovanjske kulture v Vipavski dolini.¹⁰

kulture, objavljenem v *Traditiones*, je kritično pretresla dotedanje zbirateljsko in muzealsko naravnane obravnave stanovanjske kulture: »*Zanimanje za kmečko pohištvo je bilo do zadnjih desetletij celo med strokovnjaki le enostransko. Raziskovalce je najčehše pritegoval predmet po svoji oblikovni ali še natančneje povedano po dekorativni plati, redkeje po tehnični, tj. konstrukcijski plati, prav tako redko po funkcionalni plati in skoraj nikoli po svoji vsestranski uporabnosti, namenu in razširjenosti*« (Šarf 1973: 203). V nadaljevanju je opozorila na potrebo po raziskovanju uporabe in razporeditve posameznih kosov notranje opreme, načinov prenočevanja, razporeditve opravil in dejavnosti po prostorih, vzdrževanja pohištva in prostorov, higienske ravni, sobivanja ljudi in živali itn. (Šarf 1973: 203–210).

⁹ Etnologinja Goriškega muzeja Inga Miklavčič-Brezigar je kopije risb in fotografij goriških terenskih ekip pridobila za muzejsko dokumentacijo, gl. op. št. 3.

¹⁰ Gl. op. št. 6. Vrednost gradiva še plemenitijo sodelavci Slovenskega etnografskega muzeja. Na tem mestu bi se zahvalila dokumentaristoma Barbari Sosič in Mihi Špičku za vpogled in preslikavo gradiva ter muzejski sodelavki v pokoj

⁸ V prispevku *O raziskovanju stanovanjske*

VIRI

ŠARF Fanči, Pogovor z dne 7. 11. 2006 in 9. 11. 2007.

MIKLAVČIČ-BREZIGAR Inga, Pogovor z dne 12. 11. 2007.

SLOVENSKI ETNOGRAFSKI MUZEJ, Fototeka terenskih ekip SEM, Teren 15 – Vipava.

SLOVENSKI ETNOGRAFSKI MUZEJ, Šarf Fanči: Poročilo o delu v ekipi Etnografskega muzeja na Vipavskem od 1. do 28. 8. 1958 (5. 9. 1958).

SLOVENSKI ETNOGRAFSKI MUZEJ, Terenski zapiski, Teren 15 – Vipava, Ljudsko stavbarstvo in notranja oprema, Vipava 1958, Fanči Šarf, tekoča številka 5 in 6.

SLOVENSKI ETNOGRAFSKI

in dolgoletni članici Orlovih terenskih ekip Fanči Šarf za pogovor o zbiranju gradiva na Vipavskem. Hvala tudi Ingi Miklavčič-Brezigar za informacije ter vpogled v dokumentacijo in depoje Goriškega muzeja.

MUZEJ, Zbirka risb in načrtov, Teren 15 – Vipava.

SLOVENSKI ETNOGRAFSKI MUZEJ, Dokumentacija: Posebnosti fonda. [online] [uporabljeno dne 22. 11. 2007] Dostopno na URL: http://www.etno-muzej.si/dok_pos.php

LITERATURA

KERŠIČ, Irena. 1988–1990. Oris stanovanjske kulture slovenskega kmečkega prebivalstva v 19. stoletju. *Slovenski etnograf* 1988–1990/33–34, 329–388.

KERŠIČ, Irena. 1988–1990. Spremembe v stanovanjski strukturi kraških in primorskih hiš s poudarkom na ognjišču. V: Peter Fister (ur.), *Dediščina stavbarstva: Primorska in Kras*. Ljubljana: Gradbeni inštitut ZRMK, Gradbeni center Slovenije.

SIMIKIČ, Alenka. 1983. Pomen Orlovih ekip za muzejski dokumentacijski fond. V: Janez Bogataj (ur.) in Marko Terseglav (ur.), *Zbornik 1. kongresa jugoslovenskih etnologov in fol-*

kloristov, Rogaška Slatina, 5. –9. 10. 1983. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, 466–475.

ŠARF, Fanči. 1964. Vrste ognjišč na Slovenskem in njih današnje stanje. V: *Slovenski etnograf* 16-17: 359–378.

ŠARF, Fanči. 1973. O raziskovanju stanovanjske kulture. V: *Traditiones* 1973/2, 203–210.

ŠARF, Fanči. 1976. Notranja hišna (stanovanjska) oprema. V: Slavko Kremešek (ur.) idr., *Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja: Vprašalnice* 5. Ljubljana: Raziskovalna skupnost Slovenije, 48–65.

ŠARF, Fanči. 1980. O raziskovanju stanovanjske kulture. V: Slavko Kremešek (ur.) in Janez Bogataj (ur.), *Poglavja iz metodike etnološkega raziskovanja*. (Knjižnica Glasnika slovenskega etnološkega društva 4.) Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze Edvarda Kardelja, 5–15.

ŠČUKOVT, Andrejka. 2007. Kuhinja v Vipavski dolini v luči razvoja ognjišča in spreminjanja hišnih tipov. V: *Kronika* 2007/55(2), 423–431.

VESNA LIČER**DEDIŠČINA KULTURNE KRAJINE NA PRIMERU OPUŠČANJA KMETIJSKIH POVRŠIN NA GORIŠKEM**

»[...] Polja zelena, nepokošena, polja mladosti. Kraji otrokom – smeha in joka, kraji radosti. [...]«
(A. Ipavec – V. Kreslin 2005: *Glej, vlak se vije*)

IZVLEČEK

Članek poskuša odgovoriti na vprašanje, ali zaraščanje kulturne krajine pomeni tudi propadanje kulturne dediščine. Izhodišče pisanju predstavljajo avtoričina opažanja in ugotovitve, do katerih je prišla med terenskim delom na goriškem podeželju, okvir problematiki pa dajejo tudi izsledki drugih raziskav.

Ključne besede

dediščina, kulturna krajina, kmetijstvo, podeželje, Goriška

ABSTRACT

The article tries to answer the question of whether the overgrowing of cultural landscape also contributes to the decay of cultural heritage. The article bases on the observations and findings of author's fieldwork in the Goriška region. The results of other research into this issue are also incorporated.

Key words

heritage, cultural landscape, agriculture, countryside, Goriška region

UVOD

Že dalj časa sem kot obiskovalka in raziskovalka priča opuščanju kmetijskih površin in njihovemu zaraščanju na podeželju Goriške.¹ Na to me opo-

* mag. etnologije in kulturne antropologije, Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, e-pošta: vesna.licer@zrc-sazu.si

¹ Pod pojmom Goriška v tem članku nazivujem geografsko območje Posočja